

door bij het verrigten eener keering kan verrast worden, al heeft men ook de vliezen pas met de hand gebroken. Om het spoedig afloopen van het vruchtwater, met zijne gevolgen, zoo veel mogelijk te voorkomen, leerde ons dan ook reeds DELEURYE (1770), om de vliezen niet aan den baarmoedermond, maar aan den bodem der baarmoeder te breken. Het voordeel van deze methode ligt voor de hand, want, daar het vruchtwater niet zoo spoedig afloopt, is de keering veel gemakkelijker, en er bestaat minder vrees voor het uitzakken van de navelstreng of van cenig ander deel van het kind, dan wanneer men de vliezen aan den baarmoedermond breekt. Men werpe niet tegen, dat de arm van den operateur de opening in de vliezen afsluit als men spoedig met de hand indringt, want *vooreerst* gaat de scheur in de vliezen veel verder dan bij het *spontane* breken der vochtblaas, en de opening is niet zoo rond, en *ten tweede* hangt het meer of minder volkomen afsluiten van de gemaakte opening alleen af van de meerdere of mindere dikte van den arm van den operateur. Om dezelfde reden opent men dan ook in die gevallen, waarin men de methode van DELEURYE niet kan volgen (bijv. als de placenta aan dezelfde zijde van de baarmoeder is aangehecht waarlangs men tot de voeten moet komen; of wanneer men de ligging en houding van het kind vooraf niet met zekerheid kan bepalen; of wanneer de rug van het kind naar achteren of ter zijde ligt), de vliezen altijd van ter zijde.

Men moge echter de vliezen openen wáar men wil, altijd zal het meer of minder snel afloopen van het vruchtwater, voor het grootste gedeelte afhangen van de mindere of meerdere dikte van den arm des operateurs.

De waarheid hiervan ondervond ook Dr. LEOPOLD, nu en dan zelfs met hare onaangename gevolgen. Hij kwam echter, bij het verrigten van een *accouchement forcé* wegens *placenta praevia centralis*, op de gedachte, om hierin te voorzien door een handdoek eenige malen rondom den arm te wikkelen en, nadat hij den arm had ingebracht, dezen doek vervolgens door de vroedvrouw stevig tegen de uitwendige geslachtsdeelen der vrouw te laten aandrukken, in dier voege dat er tuschen zijn arm en den ingang der scheede geen ruimte overig bleef. Hierop brak hij de vliezen; het vruchtwater liep nu wel langs zijn arm naar beneden, maar niet naar buiten, en hij kon nu de keering met het grootste gemak verrigten.

Hij heeft later dit hulpmiddel nog dikwijls in praktijk gebragt en er altijd het beste gevolg van gezien, zoodat hij zich verplicht rekende, deze zijne handelwijze in het *Monatschrift für Geburtskunde u. s. w.* (Band XIV, Heft I, S. 60), algemeen te doen kennen. Vooral verloskundigen met dunne armen beveelt hij dit hulpmiddel ten zeerste aan; doch ook hem, die een dikken arm heeft, kan het mogelijk te stude komen, daar het vruchtwater toch altijd min of meer langs zijn arm zal kunnen uitloopen. De vraag rijst alleen bij mij op, of niet een arm, die door een handdoek omwikkeld is, die stevig door een helper tegen de uitwendige geslachtsdeelen wordt aangedrukt, daardoor zeer in het verrigten der keering belemmerd wordt.

Dr. W. M. H. SÄNGER.

EENE NIEUWE METHODE VOOR HET TERUGBRENGEN VAN EENE ACHTEROVER GEKANTELEDE ZWANGERE BAARMOEDER heeft GODEFROY (*Gaz. des hôpit.*, n° 54, 1859) bekend gemaakt en in vijf gevallen, met goed gevolg, in de eerste helft der zwangerschap aangewend. Zij bestaat daarin dat men de vrouw, door een paar helpers, zoodanig over den rand van het bed laat voorover leggen, dat zij met het hoofd en de handen op den grond rust, en dus al-

leen met de voorvlakte der dijen en beenen op het bed ligt. Door deze houding belet men de drukking van de ingewanden op de baarmoeder, en is de vrouw buiten staat om door persen de manipulatiën van den operateur te verhinderen. Het inbrengen van drie, vier, of vijf vingers in het rectum, om daarmee den bodem der baarmoeder in de hoogte te drukken, is in deze positie zeer gemakkelijk en veroorzaakt aan de vrouw volstrekt geen pijn.

Deze methode is zeker niet bijzonder geschikt om het schaamtegevoel der dames te doen eerbiedigen, en ik zie niet in dat ze zooveel boven de knie-elleboog-ligging (*à la vache*), zou vóór hebben om daarom de vrouw deze alles behalve bevallige houding te laten aannemen. Het inbrengen van 3, 4 of 5 vingers in het rectum, ter repositie van den fundus uteri, zal ook wel in de meeste gevallen ondoenlijk zijn.

Dr. W. M. H. SÄNGER.

BOEKAANKONDIGING.

S. SR. CORNEL: *Middelburg voorheen en thans; bijdrage tot de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand van het armwezen aldaar.* 8°. Middelburg, 1859.

Ik mag dezen jaargang van ons Tijdschrift niet laten sluiten, zonder eene schuld af te doen, waarvoor ik reeds sinds jaar en dag bij onzen gérant geboekt sta, n.l. die om bovenstaand werk aan te kondigen, dat reeds langen tijd door de meeste Tijdschriften van ons land zoo goedgunstig beoordeeld is. En inderdaad verdient dit boek zoowel om de wijze waarop het geschreven is, als wegens de menigte van wetenswaardige zaken, die het bevat, door velen gelezen en op prijs gesteld te worden. Een breedvoerig verslag er van te geven, mag zeker nu, daar het voorzeker door ieder belangstellende gelezen is, tamelijk overbodig schijnen, en kan ook moeilijker geschieden omdat het belangrijke van het werk niet zoozeer in zijn aaneengeschalkeld geheel, als wel in de verschillende medegedeelde feiten gelegen is.

Genoeg zij het op te merken, dat ons ook hier weér dezelfde les en dezelfde slotsom van de geschiedenis zooveler eeuwen gegeven wordt en wat ook de geschiedenis van het armwezen van alle tijden en van alle landen leert, dat het geven en het altijd geven en meestal ondoordacht, onoordeelkundig geven, de kwaal is geweest van oudere en nieuwere tijden, en dat het niets heeft gedaan om den arme te verheffen uit den poel van ellende en jammer, waarin hij physisch en psychisch was en is gestort. De geschiedenis van het armwezen van Middelburg toont, zoo als elke geschiedenis van het armwezen in welke tijden en in welk land ook, dat het altijd palliatieven waren waar men meende meê te moeten heelen, dat men dáar zoowel als elders het volk paaide met "*panem et circenses*;" maar dat men terugdeinsde voor radicale middelen, misschien wel omdat die radicale middelen minder luide spraken en den naam van den aanwender minder vereeuwigen dan die "pakhuizen der armoede" (oude mannen- en vrouwenhuizen, weeshuizen, ziekenhuizen, vondelingshuizen, werkhuisen enz. enz. enz., over sommige waarvan onze tijd reeds den staf gebroken heeft, de andere zullen wel later volgen) het deden. Het gaat toch met de armoede zoo als met elk ongeluk, elke ziekte van den mensch; zij wil, zij behoort individueel te worden behandeld, en even als men elders zieke menschen en niet ziekten behoort te behandelen, zoo kan het ook zeer

goed, dat men arme menschen tracht te helpen en uit hun ongelukkigen staat op te heffen, zonder nog naar *algemeene middelen* om te zien om de armoede uit te roeijen, middelen, die — de geschiedenis van alle tijden leert het zoo duidelijk — altijd falen, nimmer doel treffen, niets uitrigten. Ieder mensch heeft zijne eigenaardigheid, zijn individualiteit, wat voor de een goed is, deugt zeer dikwijls niet voor den ander. Die individuële behandeling der armoede, zij is gewis veel omslagtiger, moeilijker dan elke andere; maar het is ook waar, dat daar waar zij aangewend is, zij ook met veel gunstiger uitslag is bekroond geworden, dan elke andere. Maar erkennen moeten wij ook, dat deze wijze van behandelen voor onzen tijd nog veel moeilijks in heeft, veel naar eene utopie gelijk, ofschoon ze reeds voor meer dan 18 eeuwen is verkondigd en aangeprezen. Eene „nieuwigheid” is het volstrekt niet.

Het is met de armoede zoo als met vele andere zaken in de menschelijke maatschappij gelegen; er mag naar onze menschelijke, bekrompene inzichten iets hard in liggen ze als noodzakelijk, als iets wettigs te beschouwen, zoo als de sterfte bijv. ook. Maar dat noodzakelijke neemt niet weg, dat men het sterven zoo lang mogelijk poogt uit te stellen, langs allerlei wegen en met alle middelen, die het menschelijk verstand ten dienste staan, en dat men de *armoede* over het algemeen niet tot *ellende* laat aangroeijen en in individuële gevallen poogt weg te nemen. In abstracto bovendien is armoede een noodzakelijk, zeer dikwerf ook een zeer relatief iets.

Wat mij altijd heeft verwonderd en wat nu ook het doorlezen van het werk van den Heer CORONEL mij weder leerde, is de weinige aandacht, de geringe zorg, die men in oudere tijden heeft getoond en gedragen voor de geneeskundige armenverzorging in hare uitgestrektste beteekenis. Vooral geldt dit voor de verzorging aan huis. Over de hygiënische zorg spreek ik natuurlijk niet, want dáar wordt nog altijd veel te veel overgesproken en veel te min aan gedaan. Maar die geneeskundige verzorging aan huis, — de Heer CORONEL spreekt er ook bitter weinig van (iets dat mij zeer bevreedde omdat hij toch een medicus en armen-dokter is), — wat is zij verwaarloosd geweest en hoe gebrekkig wordt ze zelfs nu nog, in onzen tijd, die in die verzorging nog zoo hemelsbreed met vroeger verschilt, opgevat en begrepen! En toch kon zij een der eerste en voornaamste middelen zijn om vele armen naar lijf en ziel welvarender en gezonder te maken. Hier zoo als overal kunnen de medici een invloed uitoefenen, zoo als er geen ander doen kan! Maar.....!!

A. H. I.

BERIGTEN.

BUITENLAND.

FRANKRIJK. — Bij het openvallen van den leerstoel voor Pharmacie aan de Ecole de Médecine te Parijs, door den dood van Prof. SOUBEIRAN, werd door den Minister voor Onderwijs en Eeredienst eene speciale Commissie uitgenoodigd, om haar gevoelen uit te brengen nopens de inrigting van het Onderwijs, aan dezen leerstoel te verbinden. In het rapport dier Commissie, uitgebragt door DUMAS, wordt als het eenparig gevoelen der Commissie verklaard, dat het Onderwijs in de eigenlijke Pharmacie voor geneeskundigen niet een geheel cursus van een semester vereischte, maar dat de nieuwe leerstoel voor pharmacologie, aan deze school voor materies medica en pharmacie vereenigd moest worden ingerigt. De cursus moest dan omvatten: 1°. de algemeene bereidingswijzen der

geneesmiddelen; 2°. de studie der geneeskrachtige stoffen en geneesmiddelen, hunne natuurlijke historie, physische en chemische kenteekenen, pharmaceutische vormen en de vervalschingen die ze kunnen ondergaan; 3°. de wijzen van voorschrijven; 4°. de geschiedenis der natuurlijke en kunstmatige minerale wateren; 5°. de geschiedenis der pharmacie in vroegere tijd en van den tegenwoordigen tijd bij de voornaamste volken. Terwijl bij de Ecole de Pharmacie de eigenlijke artsensijbereidkunst onderwezen werd, en ook de leerlingen in de geneeskunde, die in die rigting hunne studiën wilden vervolgen, bij die school de gelegenheid daartoe vonden, meende men van den leerstoel aan de Ecole de Médecine het pharmaceutisch gedeelte meer te moeten afscheiden. Overeenkomstig dit rapport werd bij Keizerl. besluit van 13 Nov. J. REGNAULT tot Hoogleeraar in de Pharmacologie benoemd.

— De Minister van oorlog in Frankrijk heeft voor een paar maanden het besluit genomen, „dat voortaan door de militairen in de kazernen en verdere gebouwen geene andere lucifers mogen worden gebruikt dan de *Allumettes hygiéniques* (met amorphen phosphor) van COIGNET FRÈRES et CIE. te Lyon en Parijs. Dientengevolge hebben zich een paar andere fabriekanten van dergelijke *onschadelijke* lucifers tot den minister gewend met het verzoek, dat ook hunne lucifers in de kazernen mogten worden toegelaten. De lucifers dezer fabriekanten zijn daarop aan de Akademie der Wetenschappen verzonden en door deze gesteld in handen eener Commissie van de eerste Fransche scheikundigen, wier rapport weldra mag worden te gemoet gezien. — Wij doen deze mededeeling, ten einde op dit onderwerp de aandacht ook ten onzent worde gevestigd ter voorkoming van onderscheidene gevaren.

ENGELAND. — De hervorming van den militairen geneeskundigen dienst van het leger gaat met snelle schreden voorwaarts. Nieuwe reglementen zijn door het Ministerie van Oorlog uitgevaardigd, waarbij bepaald wordt, dat om eene plaats als assistent-surgeon te krijgen, de candidaten een diploma moeten bezitten in de geneeskunst en in de heekunst. Bovendien moeten zij bewijzen overleggen van ten minste eens geheel het cadaver te hebben geseceerd, een cursus in operatieve chirurgie, in practische chemie, in natuurlijke historie of vergelijkende ontleedkunde en in oogheekunde te hebben gevolgd, en van twaalf verlossingen te hebben bijgewoond. De candidaten worden daarna geëxamineerd in anatomie en physiologie, chirurgie, geneeskunde, pharmacie en Hygiëne, natuurlijke geschiedenis, botanie, geneeskundige geographie met inbegrip van meteorologie.

Na dit voorloopig examen zijn de candidaten verplicht een cursus van niet minder dan vier maanden te volgen in hygiëne, kliniek en militaire geneeskunde, kliniek en militaire heekunde, speciale pathologie van militairen, toegepaste scheikunde.

Eene militaire geneeskundige school wordt georganiseerd waaraan vijf professoren worden verbonden, voor elk der genoemde vakken één.

Eene boekverzameling, leeskamer en museum zullen aan deze school worden verbonden.

MECKLENBURG-SCHWERIN. — Bij de jongste cholera-epidemie, die in dit kleine land meer dan 2500 slagtoffers maakte, werd, volgens den Verslaggever in de *Allgemeine Medicinische Central-Zeitung* van 19 November, het overdragen van plaats tot plaats met zekerheid aangetoond, zoodat dan ook meermalen de onmiddellijke afsluiting der geïnfecteerde huizen voldoende werd bevonden, om den verderen loop der ziekte te stuiten. Verder werd waargenomen, dat die streken van het land, waar altijd de grootste sterfte was, ook het meest